

УДК 330.332

Паршин Ю.І.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ

Розроблено концептуальну модель системи управління економікою регіону та організаційно-економічний механізм управління економічним розвитком. Відзначається, що організаційні структури управління мають три сфери застосування: державну, комерційну і суспільну. Трансформація політичної або економічної системи припускає зміну функцій та її окремих компонентів. Характерною рисою сьогодення є перерозподіл функцій між різними органами державного, комерційного і суспільного управління. Вказано, що доцільно розглядати саме систему управління розвитком регіону, а не його функціонування, оскільки функціонування внутрішньо породжує розвиток і є базовою точкою та основою розвитку будь-якої системи. Зазначається, що при розгляді організаційно-економічного механізму управління регіоном необхідно враховувати всю множину факторів з функціональної та цільової підсистем. Також вказується, що необхідно враховувати людський чинник і рефлексивність в управлінні, а також організаційний чинник, який виконує функції управління. Сформульовано авторське визначення поняття організаційно-економічного механізму та розроблено структуру організаційно-економічного механізму управління регіоном у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії підсистем забезпечення і економічних методів, які працюють спільно на досягнення цілей управління.

Ключові слова: регіональний розвиток, організаційно-економічний механізм, система управління.

Постановка проблеми

Глобалізаційні процеси та явища, які відбуваються в світі свідчать про те, що регіони є основною рушійною силою підйому економіки будь-якої держави. Саме на регіональному рівні відбувається впровадження пілотних інноваційних проектів які позитивно впливають на всю економічну систему як окремого регіону, так і всієї країни через підвищення соціально-економічних та екологічних показників. У свою чергу показники регіонального розвитку адитивно формують загальні показники розвитку всієї економічної системи в країні. Необхідно відзначити, що центральні органи влади наділяють регіони все більшими повноваженнями, і тому роль систем територіального управління є все більш вагомою та відповідальною.

У той же час необхідно також зазначити, що механізми регулювання територіальним розвитком є недостатньо урегульовані законодав-

чо. Економічна і політична ситуації змушують регіональні системи управління приймати дуже виважені програми і стратегії дій, а тому розробка та впровадження організаційно-економічного механізму управління сталим розвитком регіону, з урахуванням особливостей регіону, є задачею актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій

Питаннями, що стосуються управління розвитком регіональних систем, а також розробки методичних засад комплексної діагностики соціально-економічного стану регіонів та формування відповідного організаційно-економічного механізму займалися й займаються такі зарубіжні та вітчизняні вчені як Т. Сааті, Г. Мітчел, Дж. Форрестер, Ж. Боже-Гарньє, Е. Лютц, О. Амоша, М. Кизим, Т. Клебанова, Р. Ларіна, В. Онищенко, В. Федорович, В. Бурков, Д. Симкин та інші. Однак комплексне дослідження науково-методичних засад удосконалення меха-

нізму управління сталим економічним розвитком регіону потребує й надалі поглиблених наукових досліджень.

Мета статті

Метою даної статті є побудова концептуальної моделі управління економікою регіону та розробка на її основі організаційно-економічного механізму управління сталим економічним розвитком регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

Перехід від адміністративно-командної системи управління економікою до ринкової вимагає теоретичного і методологічного переосмислення методології управління регіоном. У масштабах держави, як об'єкт державного управління, регіон є складною відкритою системою [1,2]. Для нього характерні поліструктурність, багатоконпонентність, багаторівневність, а також багатоцільовий характер розвитку. Розглядаючи організаційну структуру управління як соціально-економічну категорію можна відзначити, що вона характеризує відносини сукупності ланок апарату управління і організаційних зв'язків, що існують між ними, а також відображає взаємодію і координацію елементів усередині даної системи.

Структура відображає статику організації, тобто склад її елементів, внутрішню форму організації системи, а організаційні відносини встановлюють і забезпечують тісноту і ефективність структурних зв'язків. Система управління функціонуванням і розвитком регіону включає цілі, функції і безпосередньо сам процес управління. Весь управлінський процес реалізується в рамках системи управління всіма органами виконавчої влади – регіональними, муніципальними та ін.

Необхідно відзначити, що організаційні структури управління мають три сфери застосування: державну, комерційну і суспільну. Державна сфера управління є основною і охоплює різні рівні управління – починаючи від державного рівня управління, і так далі до рівня окремих державних підприємств і установ. До комерційної сфери управління можна віднести різні рівні корпоративного управління: малий, середній і крупний бізнес у різних організаційних формах, тобто компанії, концерни, холдинги та ін. Суспільна сфера управління у даний час є найбільш змінна. Функції управління, залежно від форми громадської організації, також дуже мінливі та у різних організацій вони мають свої рамки, це і органи суспільного самоврядування, державні суспільні фонди, суспільні політичні партії, представницькі та судові органи та ін. Надана типізація організаційних структур обумовлює і відповідні організаційні форми управління: міністерства, відомства, комітети, асоці-

ації, акціонерні суспільства, муніципальні утворення та ін.

Трансформація політичної або економічної системи, або будь-які інші зміни в структурах управління не залежно від рівня, припускає зміну функцій її окремих компонентів. Оскільки кожен елемент системи наділений певними функціями, а елементи організаційної структури в сукупності утворюють організаційну єдність для реалізації загальної мети, то це вимагає і зміну всієї організаційної структури.

Необхідно зазначити, що характерним стає перерозподіл функцій між різними органами державного, комерційного і суспільного управління. Особливістю є те, що делегування функцій здійснюється не тільки зверху вниз, але і від низу до верху. У вирішенні багатьох питань спостерігається розширення управлінської самостійності органами управління муніципального і регіонального рівнів. Це стосується не тільки питань фінансової політики держави, наприклад ефективності збору доходів від податків і прибутку та ін., але більшою мірою це стосується функцій соціальної підтримки і захисту населення [3].

Основним завданням регіональних органів управління є те, що організаційна система повинна виконувати свої повноваження так, щоб всі процеси, які протікають в ній, здійснювалися своєчасно, якісно і ефективно.

Вважаємо, що доцільно розглядати саме систему управління розвитком регіону, а не його функціонування, оскільки функціонування внутрішньо породжує розвиток і є базовою точкою та основою розвитку будь-якої системи. Також в цьому ланцюжку добре простежується і зворотний зв'язок. Тому для забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку регіону необхідно створити ефективну систему управління його розвитком.

Розроблено концептуальну модель системи управління економікою регіону, що уявляє собою сукупність компонентів і їх взаємозв'язків у загальній системі управління регіоном (рис. 1). Ця модель відображає основні об'єкти управління і області дії, а також кінцеву мету – забезпечення якісних і гідних умов життя кожної людини.

Система управління регіоном, в практичній діяльності, є системою з багатьма складовими процесами, тому її основним завданням є гармонізація функцій, відносин, стану і взаємодії всіх складових елементів системи з погляду внутрішньої узгодженості та впорядкованості дій.

Регіон як система взаємозв'язаних структурних елементів зі своєю структурою, культурою і рівнем розвитку, функціонує і розвивається в умовах постійної дії зовнішнього середовища і випробовує на собі її правовий, економічний і

Рис. 1. Концептуальна модель системою управління економіки регіону

загальний регулюючий вплив, але у той же час зобов'язаний вирішувати ряд внутрішніх проблем і питань самозабезпечення і самодостатності.

У системі державного управління регіон виступає як одна з підсистем, але також є самокерованою системою, яка організовує процеси соціального, економічного і екологічного розвитку на конкретній території, і це, складає суперечливу єдність його організаційно-економічного змісту.

Процеси, які відбуваються в економічній системі, підкреслюють глобалізацію економічних процесів, високу конкуренцію в ринковому середовищі, різноманітність у використанні різних моделей поведінки господарюючих суб'єктів в регіональному економічному середовищі, а також багатогранність взаємодії з різними адміністративними структурами. Регіональні соціально-економічні системи, є структурними елементами економіки держави і формують їх внесок в економічні результати всієї держави. Залежно від того як організовані процеси взаємодії і співпраці залежить ефективність роботи органів управління, а також сталий розвиток і зростання економіки всієї держави. Додаткові чинники, які інтенсифікують зміни механізмів і методів управління економічними процесами та які протікають в регіоні – це наявність дефіциту фінансових і деяких інших видів ресурсів.

Кожен регіон має своє специфічне середовище і структуру виробничих, організаційних, соціальних, економічних, інституційних та інших відносин, що і визначає особливість розвитку і протікання процесів управління економікою регіону. Також необхідно враховувати те, що

регіональна економічна система включає неоднорідні елементи, структури, процеси, де між елементами системи встановлені складні і нетипові відносини з неоднорідними функціями. Це приводить до того, що необхідно використовувати різні прийоми і методи управління соціально-економічними системами, що в свою чергу приводить до ієрархічних надбудов і ранжирування методів з пріоритетності. Тому ефективний механізм реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону може бути заснований тільки на основі узгодження загальнодержавних і регіональних інтересів з інтересами господарюючих суб'єктів.

Реалізація управляючих дій приводиться в дію за допомогою використання системи певних механізмів. Сучасний економічний словник [4] трактує «механізм» як систему економічних стимулів і важелів, які регулюють відносини з приводу виробництва, розподілу, обміну, споживання продукції, товарів, послуг в умовах ринкової економіки. Як стимули і важелі виступають форми і відносини власності, методів оплати праці, цін, способів розподілу доходів і податкових ставок.

Організаційно-економічний механізм досліджується багатьма вченими в різних галузях і сферах його застосування, тому і визначення цьому поняттю дають виходячи з того які аспекти дослідниками вивчаються. Осипов Ю.М. характеризує господарський механізм як систему організації суспільного господарства, якій властиві певні механізми господарювання [5]. Мочерний В.С. бачить в «господарському механізмі» систему основних форм, методів і важелів використання економічних законів для досягнення цілей виробництва [6]. Так, А.А. Кульман розуміє під організаційно-економічним механізмом «...певну сукупність або послідовність економічних явищ» [7]. Інші автори [8, 9] організаційно-економічний механізм управління розглядають як категорію і розуміють під ним наступні елементи: сукупність елементів організації процесу ухвалення рішення; основні способи дії на об'єкт управління, які включають різноманітні методи управління, системи розподілу і забезпечення ресурсами. Вони вважають [8], що «...організаційно-економічний механізм управління повинен виконувати наступні головні завдання – забезпечення необхідної відповідальності за досягнення конкретних результатів, узгодження цілей, стимулювання і мотивацію учасників діяльності, розподіл і забезпечення ресурсів».

Автори [10] під базовим механізмом організаційного управління розуміють «достатньо складний набір процедур, правил, положень, інструкцій, що регламентують поведінку осіб, які

готують і приймають рішення на всіх етапах функціонування організації». Вони пропонують і класифікують базові механізми за видами як пріоритетні, багатоканальні, відкритого управління, узгоджені та прогресивні, при цьому, вважають вони, пріоритетні можуть бути представлені як конкурсні, прогресивні і не витратні.

На нашу думку, при розгляді організаційно-економічного механізму як системи управління, необхідно підходити до цього питання як до категорії, тобто розглядати не тільки сукупність різних форм, методів, видів, принципів і функцій управління, але і безпосередньо апарат управління. Це означає, що необхідно враховувати людський чинник і рефлексивність в управлінні, а також організаційний чинник, який виконує функції управління.

Розроблено структуру організаційно-економічного механізму управління регіоном у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії підсистем забезпечення і економічних методів, які працюють спільно на досягнення цілей управління (рис. 2).

В даний час базовим елементом будь-якого організаційного або економічного механізму управління складною ієрархічною системою є відносини власності. У свою чергу формування

і розвиток нового організаційно-економічного механізму управління власністю припускає облік і баланс інтересів різних учасників цього процесу, тобто держави, бізнесу і суспільства.

У зв'язку з цим питання дії цього механізму на всіх учасників господарсько-правових відносин займають особливе місце у вивченні і аналізі відносин. Підходи до управління будь-яких організаційно-економічних систем необхідно формувати з урахуванням суті та понятійного апарату організаційно-економічного механізму, а також їх становлення і розвитку.

При розгляді організаційно-економічного механізму управління регіоном були враховані всі чинники впливу, оскільки структура організаційно-економічного механізму управління є сукупністю підсистем – функціональної й цільової. Тому, на нашу думку, структура організаційно-економічного механізму управління регіоном повинна включати цілі і завдання управління, перелік суб'єктів управління, об'єкти управління, функції і методи управління, а також перелік і характеристику визначальних взаємозв'язків. Як методи дій на об'єкт управління треба використовувати економічні, адміністративні, правові, організаційні та інші методи.

Висновок

Організаційно-економічний механізм управління регіональним розвитком розкриває масштабні процеси дій на об'єкти управління і використовує для цього весь інструментарій, який реалізують органи регіонального управління керуючись при цьому регіональною політикою і особливостями розвитку даної території.

Необхідно впроваджувати нові та досконаліші методи і методології управління регіональними ресурсами, що базуються на елементах економіко-математичного моделювання, ширше використовують функції стимулювання й мотивування, а в тактичному управлінні робити перехід на «управління за результатами» – все це створює умови для стійкого і ефективного розвитку регіону.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учебник для вузов. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 495 с.
2. Яшин С.Н., Яшина Н.И. Совершенствование теоретических и практических основ определения экономического состояния предприятий в целях управления их экономическим развитием // Финансы и кредит. – 2003. – № 12. – С.43-51.
3. Нормативно правова база. Міністерство соціальної політики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=72519.
4. Терминологический словарь библиотекаря по со-

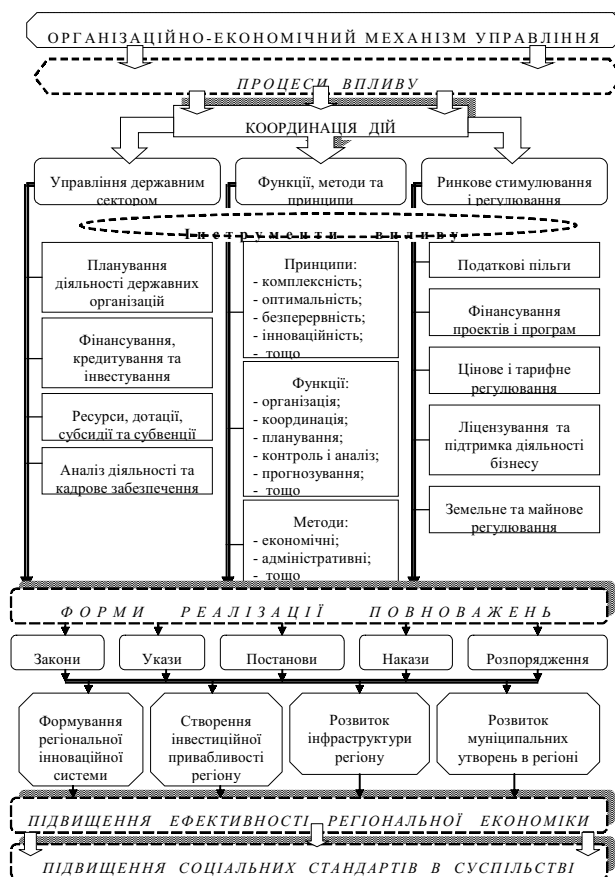

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм управління економічним розвитком регіону

циально-экономической тематике [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://sociaeconom.academic.ru/2080/>.

5. Осипов Ю.М. Основы теории хозяйственного механизма. – М.: Изд. МГУ, 1994. – 368 с.

6. Мочерный В.С. Собственность и хозяйственный механизм в условиях обновления экономики. – Львов: Свит, 1993. – 176 с.

7. Кульман А.А. Экономические механизмы: пер с фран.; под общ. ред. Н.И. Хрустальной. – М.: Прогресс, 1993. – 92 с.

8. Мильнер Б.З., Кочетков А.В., Левчук Д.Г. Управление территориально-производственными комплексами и программами их создания. – М.: Наука, 1985. – 232 с.

9. Симкин Д.Г. Некоторые особенности развития организационно-экономического механизма управления регионом // Вестник ОГУ. – 2009. – № 8(102). – С.89-96.

10. Бурков В.Н., Кондратьев В.В. Механизмы функционирования организационных систем. – М.: Наука, 1981. – 384 с.

Надійшла до редакції 17.02.2014
Рецензент: д.е.н., проф. В.І. Дубницький

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ УПРАВЛЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫМ РАЗВИТИЕМ

Паршин Ю.И.

Разработаны концептуальная модель системы управления экономикой региона и организационно-экономический механизм управления экономическим развитием. Показано, что организационные структуры управления имеют три сферы применения: государственную, коммерческую и общественную. Трансформация политической или экономической системы предполагает изменение функций и ее отдельных компонентов. Характерной чертой современности является перераспределение функций между различными органами государственного, коммерческого и общественного управления. Показана целесообразность исследования именно системы управления развитием региона, а не его функционирования, поскольку функционирование внутренне порождает развитие и является базовой точкой и основой развития любой системы. Отмечено, что при рассмотрении организационно-экономического механизма управления регионом необходимо учитывать все множество факторов функциональной и целевой подсистемы. Также указано, что необходимо учитывать человеческий фактор и рефлексивность в управлении, а также организационный фактор, который выполняет функции управления. Дано определение понятия организационно-экономического механизма и разработана структура организационно-экономического механизма управления регионом в виде функционально-целевой схемы взаимодействия подсистем обеспечения и экономических методов, которые совместно функционируют для достижения целей управления.

Ключевые слова: региональное развитие, организационно-экономический механизм, система управления.

ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF REGIONAL MANAGEMENT DEVELOPMENT

Parshin Yu.I.

The conceptual model of management system of the regional economy and organizational-economic mechanism of management economic development have been developed. In article the organizational structures of management have been showed which have three use level: state, commercial and public. The transformation of the political or economic system supposes the change of the functions and its separate components. The redistribution of functions between the different organs of state, commercial and public administration is the distinctive term of the present day. In article has been showed that it is expedient to examine the management system of the regional economy, but not its functioning exactly, because the functioning generates the internal development and it is the base point and basis of development of any system. Author marked that it is necessary at consideration of organizational-economic mechanism of region management to take into account all great number of factors of the functional and special purpose subsystem. It is also indicated that it is necessary to take into account the human factor and the reflection in a management, and also organizational factor which executes management functions. The determination of the concept of organizational-economic mechanism has been given. The structure of organizational-economic mechanism of region management has been developed. The structure of organizational-economic mechanism of region management as the functional special purpose chart of the cooperation of providing subsystems and economic methods, which jointly function for achievement of management aims has been given.

Keywords: regional development, organizational-economic mechanism, management system.